

ХРОНІКА НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЖИТТЯ
ПРО П'ЯТИЙ МІЖВУЗІВСЬКИЙ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СЕМІНАР
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ
ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ
У ВИЩІЙ ШКОЛІ»
(Київ, 14 грудня 2012 р.)

С. О. Костилєва,

доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії ФСП НТУУ «КПІ»

14 грудня 2012 р. у Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут» відбувся черговий міжвузівський науково-методичний семінар «Актуальні проблеми викладання історії України та історії української культури у вищій школі». Цей захід був, до певної міри, ювілейним, адже проводився вже вп'яте. Ініціатором його традиційно виступає Кафедра історії ФСП НТУУ «КПІ», а співорганізаторами — Інститут інноваційних технологій і змісту освіти та історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Неабияке значення має постійна організаційна підтримка заходу з боку Міністерства освіти і науки України.

Мета семінару — обмін досвідом передових технологій викладання, підвищення статусу історичних дисциплін у вищій школі, поглиблення співпраці між вищими навчальними закладами і науковими установами країни. Зацікавлення освітян у такому семінарі засвідчує те, що з року в рік склад його учасників стає дедалі численнішим і все більш представницьким. Особливістю цьогорічного заходу стало те, що в ньому взяли участь як відомі академічні науковці, так і представники професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, причому з різних регіонів України.

Коротке, але змістовне гасло семінару — «До роботи!» якнайкраще визначало атмосферу, що панувала серед учасників, які зосередилися на обговоренні низки важливих проблем, зокрема особливостей українського, загальноєвропейського та світового цивілізаційних контекстів, проблематики багатокультурності й толерантності у навчальних програмах дисципліни «Історія України», головних підходів до творення сучасного вузівсько-

го підручника з історії України, інноваційних технологій її викладання, способів удосконалення методологічної і теоретичної компетентності викладачів-істориків тощо.

На початку учасників привітав заступник першого проректора з навчальної роботи, доктор технічних наук, професор Володимир Іванович Тимофеев. Він наголосив на неабиякій важливості гуманітарної складової в підготовці технічних спеціалістів і побажав учасникам семінару плідної роботи.

Далі з ґрунтовною доповіддю про стан української історичної науки та формування змісту історичної освіти у вищих навчальних закладах виступив директор Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, доктор історичних наук Олександр Андрійович Удод. Він детально проаналізував основні етапи становлення новітньої історичної науки України, виокремивши ті її характерні ознаки, котрі «накладають відбиток і ускладнюють входження українського нормативного канону у європейський простір» — нормативність, амбівалентність, тобто роздвоєність науки на академічну й дидактичну, її лінійність, подекуди надмірна політизованість тощо. Утім, наголосив науковець, досить поширене сьогодні визначення сучасної української науки як такої, що перебуває в перманентній кризі, може мати і позитивний контекст, якщо йдеться про тривалі позитивні зміни самих світоглядних основ та дослідницьких парадигм. Доповідач висловився за продовження реформування історичної освіти, зокрема у внз, підкресливши важливість завершення розробки на рівні МОН концепції історичної науки, що її свого часу опрацьовувала група на чолі з професором Наталею Яковенко.

Своїм баченням про нормативне забезпечення викладання навчальної дисципліни «Історія України» у вищій школі з учасниками поділився заступник декана історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, секретар Науково-методичної комісії з історії Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, кандидат історичних наук Андрій Миколайович Пижик. Він, зокрема, розповів учасникам про історію укладання методичною комісією на чолі з деканом історичного факультету КНУ В. Ф. Колесником навчальної програми з дисципліни «Історія України». В січні 2010 р. цю навчальну програму було винесено на обговорення колеги МОН, проте затвердження її так і не відбулося. Натомість, за рішенням лютневої 2011 р. наради МОН, завдання укласти типову навчальну програму дисципліни і, відповідно, підготувати підручник було доручено Переяслав-Хмельницькому педагогічному університету ім. Б. Хмельницького. Ректор цього вузу подбав про те, аби залучити до цієї роботи представників різних українських вузів. Андрій Миколайович зауважив важливість і відповідальність укладання типової на-

вчальної програми з історії України. Вона, зауважив він, має стати «каркасом, на основі якого, враховуючи специфіку кожного вnz, мають готуватися й робочі програми».

Кілька відомих в Україні та за її межами академічних науковців — доктори історичних наук, професори Станіслав Владиславович Кульчицький, Василь Іванович Марочко і Юрій Іванович Шаповал порушили такі надзвичайно важливі в контексті становлення системи національної історичної освіти питання, як проблеми багатокультурності і толерантності в сучасному українському суспільстві, співвідношення «позитивного» та «негативного» тлумачення історії України, фактографічні й ідеологічні оцінки складних сторінок минулого України, зокрема історії Другої Світової війни тощо. Позитивну реакцію залу викликала виголошена Станіславом Кульчицьким світоглядна теза про те, що «багатоманіття і багатокультурність України — це зовсім не предмет для протиставлення одних груп населення іншим, а це є здобуток великий, і це має велике значення». Ще одна значуща тема стосувалася необхідності розмежування понять «історична політика» та «історична наука». Проблема ця залишається вкрай актуальною для України, проте є болючою й для низки інших європейських країн. У цьому контексті, зокрема, доктор історичних наук Юрій Іванович Шаповал нагадав про те, як у грудні 2005 р. 19 найавторитетніших істориків Франції, а слідом за ними — кілька тисяч французьких учених виступили з публічним протестом проти спроб влади «регламентувати» роботу істориків, надаючи їм рекомендації, як саме треба трактувати ті чи інші події. Історія, наполягали науковці, — це не релігія і не мораль, вона не має бути рабинею актуальності. У вільній державі ні парламент, ані будь-який юридичний авторитет не можуть визначати, що саме в історії є правдою. Бо це є завдання науковців, натомість держава повинна опікуватись формуванням такої політики пам'яті, реалізація якої сприяла б вихованню толерантності в суспільстві.

У продовження дискусії на тему, якими ж мають бути навчальна програма і підручник з «Історії України» для вищої школи, доктор історичних наук Світлана Олександрівна Костилова говорила про співвідношення проблемного та хронологічного підходів у змісті навчальних програм, а доктор політичних наук Тетяна Юріївна Горбань — про те, яким же, власне кажучи, має бути сучасний вузівський підручник з вітчизняної історії.

Професор С. О. Костилова також пригадала, як у недавньому минулому на рівні Міністерства освіти і науки робилися спроби опрацювати «стандартні програми» з історії України та з історії української культури. Ця справа зайшла у глухий кут, оскільки представники різних вузів і навіть споріднених спеціальностей не могли зійтися навіть у визначенні такого, здавалося б, суто академічного питання, як предмет дисципліни. Гострою і болючою

для технічних вузів, зауважила доповідач, залишається тема неприпустимості повторення змісту шкільної програми вузівськими програмами з історії України. Зважаючи на обмежену кількість навчальних годин на викладання цієї дисципліни в технічних вузах, не може бути й мови ані про поглиблене вивчення вітчизняної історії студентами-технарями, ані про викладання предмету для, так би мовити, систематизації знань, які вони здобули у середній школі. Єдино прийнятним для вищої технічної школи, вочевидь, є проблемний принцип викладання історичної минувшини. І головне завдання тут полягає в тому, аби в межах порівняно незначного обсягу навчальних годин зосередитися на вивченні суттєвих, макроісторичних процесів, котрі б дали студенту змогу осягнути Україну як своєрідну соціоісторичну модель.

Після короткої перерви до обговорення долучилися відомі освітяни — доктор історичних наук Фелікс Львович Левітас, професор Борис Павлович Ковальський, кандидат історичних наук Тетяна Дмитрівна Гошко та ін. Остання, зокрема, звернула увагу на те, що в нинішніх умовах вітчизняна наукова історіографія досить суттєво різниться від дидактичної. «Надзвичайно важливим є, — наголосила науковець, — поєднання цих сфер».

Традиційно працювала на семінарі й віртуальна «творча майстерня» викладача-історика. Практичні поради щодо удосконалення методологічної і теоретичної компетентності викладачів-істориків, використання іконографіки у навчальному процесі, методик використання тестів для кращого засвоєння історичних дисциплін пролунали у виступах доктора історичних наук Юлії Валентинівни Хитровської, професора Вадима Миколайовича Тищенко, викладача Юрія Олексійовича Хмеленка та ін. А ось доцент кафедри соціології Дніпродзержинського державного технічного університету, кандидат історичних наук Олена Сергіївна Бабичева поділилася своїм досвідом викладання краєзнавчої історії в технічному університеті. Неабиякий інтерес учасників семінару викликала й доповідь директора Державного політехнічного музею при НТУУ «КПІ», кандидата історичних наук Наталії Володимирівни Писаревської, котра розповіла про музейні засоби творення сприятливого середовища для засвоєння студентами технічних вузів історичних дисциплін.

Як і завжди, робота семінару супроводжувалася гарячими дискусіями. Втім, велися вони в суто конструктивній і доброзичливій манері, відтак демонстрували щире бажання науковців і освітян знайти відповіді на болючі питання сьогодення. Додамо до цього, що участь відомих науковців у семінарі стала свідченням існування тісного взаємозв'язку і взаємовпливів між академічною та вузівською наукою, як і між науковцями-істориками та освітянами.

Матеріали науково-методичного семінару видаватимуться окремою збіркою.